

Cp. de Tarr.? Però no n'hi ha altra notícia i pot ser localització només aproximada del mateix (6).

7) *La Cova de Torrelles*, te. Algímia de la Baronia (xxx, 34.25): ignoro si és prop o no del riu Palància. 5

EN CONCL. De la sospita que ens ha suscitat el nom (3). Cal reconèixer que crida l'atenció la repetició a designar cursos d'aigua, ultra el cas cridaner del riu empordanès: El (2) és una font, notícia única; 10 el (6) és un barranc; la dada més antiga del (4) és «rio q. vocant *Turrilias*», riuet que té les seves fonts en el (4 bis). El (5) és pròpiament llogaret (centre de mun.) amb l'esgl. dalt d'un turó damunt del riu Foix, que té les fonts allí prop.

Hi ha, doncs, insistents raons per pensar en el basc ITURRI, nom de la font en basc i ibèric; més que més si tenim present que la terminació -CUL-/-CULA, devia funcionar en ibèric, no sé amb quin valor, però era terminació sufixal, adés present, adés absent: el nom 20 ibero-romà MENDI-CULE-IA al costat del bc. *mendi* 'muntanya', BAECULA al costat de l'arrel basca de IBAI (IBAYA), BAIKA (> cast. *vega*) i dels nostres BETULO i BAISO-KIO; el manlleu ibero-llati CUNICULUM, al costat del nom basc (*k*)on-txi 'del mateix animal'. Com si 25 guí que hi havia el fenomen ibèric de la I amovible, realitzat precisament en dos derivats de ITURRI (ITURRISSA > *Tossa*), nav. *Turiza* ITURRI-ONDO > cat. *toron* 'deu muntanyenca' (supra i *DECat* VIII, 616-620). No se'ns pot oposar objecció de principi si postulés 30 un (I)TURRICULA com a ètímon del riu *Torrelles* de l'Alt Empordà, prop dels basco-iberismes ben establerts: ILERTIUM > *Llers*, *Tolon* (nom arcaic de Peralada), *Bàscara* etc. No aniré fins a donar importància al fet que *Torrelles* de la Salanca és prop de les 35 Boques de l'Aglí, és més versemblant que aquí i en molts dels altres es tracti més aviat d'un mot llatí i romànic tan ben establert com TURRICŪLA 'torreta'. Però hi ha bon fonament per creure que en alguns dels altres la torre epònima s'hi devia fer en un lloc on 40 hi havia els noms autòctons mal romanitzats d'una (I)TURRICULA... que rajava.

Encara un nom que ajuda a convèncer-me'n: la Font de *Torroll*, en el te. de Gandesa: -ICULU, -UCULU?, duplicat leximòrfic, que no faria esdrúpol si fos diminutiu del llatí vulgar -AMNICULA/-AMNUCULA (> *Anoia*). 45 O bé algun fet d'harmonia vocàlica d'índole mossàrab: recordem el cas de *Torrossolla* (per TURRICELLA), art. infra. Observem el cas del (5), dit *Torrezeles*, forma palesa de derivació romànica, citat, però damunt de 50 les fonts del riu Foix.

TORRELLA en singular. A Mallorca es repeteix almenys a tres llocs: Puig Major de *Torrella*, culminant en la Serra de Tramuntana, prop de Lluc; l'Avenc de *Son Torrella*, te. Sta. Maria del Camí; *Son Torrella*, 55 te. Bunyola. L'aplicació a un avenc i un gran puig (aquest sense *Son*) poden fer pensar en un NL de vell autoctonisme mall.; però segons G. Llabrés, tots ells vénen del nom de la patrícia família dels *Torrelles*, que prengueren part en la Conquesta de Mallorca, de 60

la qual formava part Guillem de *Torrella*, c. 1349, autor de la clàssica *Faula* arturiàna, que ell edità i comentà segons el ms. del *Cançoner d'Urgell* (veg. allí p. XLVII). En l'enq., vaig recollir el nom de Sta. Maria del Camí: *son torèla*, poss. important ja en el mapa Despuig (XL, 31.17; Masc. 17011), avui dividida en 3: *Son To. Vell*, *S. To. Nou* i *Son Torrelleta*; cf. Albert Vich, opuscle *Història de Son Torrella*, c. 1960, amb pròleg de Pons i Marquès.

A València, *Torrella*, pda. de Benigànim (xxxii, 9. 23). TORRELLA de la *Costera* o *Torrella de Ranes*, poble veí de Xàtiva; oït *torèla* a Llanera (xxxii, 44. 15) i als pobles pròxims, en les enqs. de 1962, i la del poble mateix (xxxii, 43.44). «*Torrella*» escriuen tots 15 (GGRV, M. i Llopis) i els nomencl. valencians (el de SGuarner, p. 18).¹ Segons SSiv., se n'havia dit *Llansol* fins al S. XVI, quan el «Beato» el féu anex de la parr. de *Cairant*: era, en efecte, població morisca. Reglà (p. 114) ja hi troba 8 focs de moriscos, pertanyents a Mossèn Torrella. SSiv i Sarthou (GGRV) tenen raó en dir que el nom li ve dels cavallers *Torrella* que el posseïren: els noms autòctons foren allí *Rane* i *Llansol* (tots dos d'origen àrab, veg. els arts.), Lapeyre, amb tots dos (*Torr.* i *Llansol*) hi trobà 10 moriscos en els censos de 1527 i 1563, i 26 en el de 1602.

Formes mossàrabs en lloc de *Torrella*: *Torrilla de vujmanó veí*, que és com vaig oir, a Favaritx, el nom que Mascaró registra com *Torrilla de Puig-Menor*, te. Alaior (vol. I, 237), amb la forma *Pui* canviada en *Bui* per l'àrab, revelant així la data pre-catalana d'aquest nom. També s'explica com mossàrab *Torrica*, nom de sengles partides de La Pobla Llarga (xxxii, 11.24) i l'Énova (xxxii, 166.14), sigui amb aquest sufix (més conegut com dim. gironès i aragonès, sigui com regressió de *Torricón*, pres com si fos un plural àrab en -un.

Torrellano, pda. d'Elx (xxxvi, 32.5), amb terminació que no m'explico bé, ni en mossàrab, com ho sembla; potser compost àrab format amb l'àr. *túr* 'turó' (cf. aquí l'art. *Toro*, i els menorquins *Toraixa*, *Torelló*, *Tot-lluc* (< *To lluc*), compost amb -*ül*- i algun mot àrab: potser *Túr al-^cännâb* «marchand de raisin» (deriv. de *cínab* «racemus», *RMa*, 146, accentuat vulgarment *c^aännâb*; o de *túr-al-^caännâz* 'turó del cabrer' («caprarius», *RMa*, 281), d'on *Vint-anyos* (art. infra), descartada la -s com si fos un plural.

El *Torrelló*, vèrtex de triangulació, te. Port de la Selva (XLV, ii, 139); lo *Torrelló*, sengles turons a Traiguera i a la Vall d'Alba (xxviii, 48.15, 167.6).

¹ Crec que no té fonament la grafia *Torrellá* que li atribueix SSiv. Cobla tòpica: «Les xiques de *Torrella* diu que hi volen anar / a la fira, a València; / perquè se volen casar», Amades (*Geogr. Popular*, 110).

TÒRREC

A Tuixén hi ha una partida en els pendants del Ca-